

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 66–78

DOI 10.15421/26210410

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 32(019.5); 35(075.8)

Коронавірус і політична «турбулентність» в Україні у 2020 році

Г. Г. Кривчик

доктор історичних наук, професор

ORCID: 0000-0001-7504-4575

ResearcherID: H-6897-2018

gennadijkrivcik2@gmail.com

*Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка*

В. Лазаряна

вул. Лазаряна, 2, м. Дніпро, Україна, 49010

Анотація. *Мета статті:* визначення впливу пандемії COVID-19 на суспільно-політичне життя в Україні. *Методи дослідження:* діалектичний, аналітичний, описовий, системно-структурний. *Оригінальність:* документальною основою дослідження є великий масив інформаційних і публіцистичних публікацій, присвячених окремим епізодам і явищам боротьби з пандемією та її наслідками. Крім наукового інтересу, автора даної статті спонукали до її написання особисті спостереження й враження від лікування від COVID-19 в одній з лікарень міста Дніпро, де він отримав нагоду відчувати на собі велику небезпеку страшної хвороби та побачити на власні очі і незадовільний матеріально-технічний стан наших лікарень, і надзвичайну мужність лікарів, усіх медичних працівників, які сумлінно виконували свої обов'язки, боролися за життя й здоров'я – моє і кожного пацієнта. Велике спасибі їм за це! *Наукова новизна:* вперше комплексно показано соціально-політичний розвиток країни у зв'язку

з пандемією дуже небезпечної хвороби, яка виявила чимало гострих проблем українського суспільства. Хворого не тільки в медичному, але й соціальному, економічному, політичному сенсі. *Результати дослідження:* показано недостатню компетентність державного апарату, неготовність держави дати адекватну відповідь на серйозний виклик. Медичні заклади, у тому числі лікарні, були неспроможні прийняти велику кількість пацієнтів, надати їм належне лікування через застаріле обладнання, нестачу кваліфікованого персоналу, низьку зарплату медичних працівників тощо. Через «реформу» імені У. Супрун, яка виконувала обов'язки Міністра охорони здоров'я України протягом 2016–2019 рр., було зруйновано стару систему охорони здоров'я. Нова система, яку було створено «в турборежимі» за принципом «Гроші ходитимуть за пацієнтом», виявилася неефективною у вітчизняних реаліях і фактично мала антисоціальний характер, оскільки основні медичні послуги стали недоступними для великої кількості українських громадян. З іншого боку, центральна влада часто-густо провокувала регіони та громади на непокору, породжуючи конфлікти, зокрема, коли проводила не продумані до кінця карантинні заходи, скомпроментувала себе подвійними стандартами під час карантину. Все це призвело до політичної турбулентності в політичному житті України, тобто до соціально-політичного явища, схожого з рухом літака, який через зустрічні бурхливі повітряні хвилі починає здригатися і втрачає керованість. *Тип статті:* аналітична.

Ключові слова: пандемія; карантин; влада; Президент; Уряд.

Надійшла до редколегії 13.02.2021

Прорецензована 23.04.2021

Рекомендована до друку 14.06.2021

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 66–78

DOI 10.15421/26210410

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 32(019.5); 35(075.8)

Коронавирус и политическая «турбулентность» в Украине в 2020 году

Г. Г. Кривчик

доктор исторических наук, профессор

ORCID: 0000-0001-7504-4575

ResarcherID H-6897-2018

gennadijkrivcik2@gmail.com

*Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта
имени академика В. Лазаряна,
ул. Лазаряна, 2, г. Днепро, Украина, 49010*

Аннотация. *Цель статьи:* определение влияния пандемии COVID-19 на общественно-политическую жизнь в Украине. *Методы исследования:* диалектический, аналитический, описательный, системно-структурный.

Оригинальность: документальной основой исследования является большой массив информационных и публицистических публикаций, посвященных отдельным эпизодам и явлениям борьбы с пандемией и ее последствиями. Кроме научного интереса, автора данной статьи побудили к ее написанию личные наблюдения и впечатления от лечения от COVID-19 в одной из больниц города Днепра, где он получил возможность ощутить на себе большую опасность страшной болезни и увидеть собственными глазами и неудовлетворительное материально-техническое состояние наших больниц, и чрезвычайное мужество врачей, всех медицинских работников, которые добросовестно выполняли свои обязанности, боролись за жизнь и здоровье – мое и каждого пациента. Большое спасибо им за это! *Научная новизна:* впервые комплексно показано социально-политическое

развитие страны в связи с опасной пандемией, которая обнаружила немало острых проблем украинского общества. Больного не только в медицинском, но и в социальном, экономическом, политическом смыслах. *Результаты исследования:* показана недостаточная компетентность государственного аппарата, неготовность государства дать адекватный ответ на серьезный вызов. Медицинские учреждения, в том числе больницы, были не готовы принять большое количество пациентов, предоставить им необходимое лечение из-за устаревшего оборудования, недостаток квалифицированного персонала, низкую зарплату медицинских работников и тому подобное. Из-за «реформы имени У. Супрун», которая выполняла обязанности Министра здравоохранения Украины в течение 2016–2019 гг., была разрушена старая система здравоохранения. Новая система, которая была создана «в турборежиме» по принципу «Деньги следуют за пациентом», оказалась неэффективной в отечественных реалиях и фактически имела антисоциальный характер, поскольку основные медицинские услуги стали недоступными для большого количества украинских граждан. С другой стороны, центральная власть часто провоцировала регионы и общество на неповиновение, порождая конфликты, в частности, когда проводила не продуманные до конца карантинные мероприятия, компрометировала себя двойными стандартами во время карантина. Все это привело к политической турбулентности в политической жизни Украины, то есть к социально-политическому явлению, схожему с движением самолета, который из-за встречных бурных воздушных волн теряет управляемость. *Тип статьи:* аналитическая.

Ключевые слова: пандемия; карантин; власть; Президент; Правительство.

Поступила в редколлегию 13.02.2021

Прорецензирована 23.04.2021

Рекомендована в печать 14.06.2021

LCC DK508

Coronavirus and political «turbulence» in Ukraine in 2020

G. G. Kryvchyk

Sc. D. (History), Professor
ORCID: 0000-0001-7504-4575
Researcher ID H-6897-2018
gennadijkrivcuk2@gmail.com

*Dnipro National University of Railway Transport
Named after Academician V. Lazaryan
2 Lazaryan street, Dnipro, Ukraine, 49010*

Abstract. *The purpose of the article:* to determine the impact of the COVID-19 pandemic on the socio-political life in Ukraine. *Research methods:* dialectical, analytical, descriptive, system-structural. The documentary basis of the study is a large array of informational and journalistic publications devoted to individual episodes and phenomena of fighting the pandemic and its consequences. In addition to scientific interest, the author of this article was inspired to write personal observations and impressions of the treatment of the disease in one of the hospitals in Dnipro, where he had the opportunity to feel the great danger of a terrible disease and see with his own eyes unsatisfactory material and technical condition of our hospitals. The author notes extraordinary courage of doctors and all medical staff who faithfully performed their duties and fought for life and health of each person. *Scientific*

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 66–78

DOI 10.15421/26210410

<http://www.uha.dp.ua>

novelty: for the first time the socio-political development of the country in connection with the pandemic, which revealed many acute problems of Ukrainian society, is comprehensively shown. *Main results:* incompetence of the state apparatus and unwillingness of the state to give an adequate response to a serious challenge are revealed. Medical facilities, including hospitals, are unable to accept large numbers of patients, to provide them with appropriate treatment due to outdated equipment, lack of qualified staff, low salaries of medical staff, etc. Due to U. Suprun's «reform», who served as the Minister of Health of Ukraine during 2016–2019, the old health care system was destroyed. As for the new system, it is created «in turbo mode» on the principle of «money follows the patient». This system proved to be ineffective in the domestic realities; in fact it is antisocial, as basic medical services are inaccessible to a large number of Ukrainian citizens. On the other hand, the central government often provoked regions and communities into disobedience, creating conflicts, in particular when carrying out ill-conceived quarantine measures and compromising itself with double standards during the quarantine. All this has led to political turbulence in the political life of Ukraine, i. e. to a socio-political phenomenon similar to the movement of the aircraft, which due to oncoming stormy air waves begins to tremble and loses control. *Type of article:* analytical.

Keywords: Pandemic; Quarantine; Power; Government; President

Received 13.02.2021

Reviewed 23.04.2021

Accepted 14.06.2021

Постановка проблеми. Одним з найпомітніших явищ у житті не тільки нашої країни, але й усього світу стала пандемія COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідки. Пандемія не тільки призвела до масової смертності, але й вплинула на економічне, політичне, культурне життя в більшості країн світу. Загалом високосний 2020 рік увійде в історію як один з найбільш складних і драматичних періодів у всесвітній і вітчизняній історії. Особливо у вітчизняній, адже небезпечна пандемія прийшла в країну зі слабкою економікою, низьким рівнем життя населення, частково зруйнованою системою охорони здоров'я, з багатьма невирішеними внутрішніми і зовнішньополітичними проблемами. Можна погодитися з твердженням директора Дипломатичної академії ім. Г. Удовенка С. В. Корсунського, що за своїми масштабами, збитками та прогнозованими наслідками пандемія коронавірусу стала подією, небаченою з часів Другої світової війни» (Корсунський, С., 2020). Тому цілком природно, що основні події, що пов'язані з пандемією, знайшли відображення у вітчизняних ЗМІ.

Історіографія. З приводу пандемії висловлювали свої думки медичні працівники (Голубовская, О., 2020), політики (Данилишин, Б., 2020), політологи (Шергін, С., 2020), але більше за всіх – журналісти: А. Дубрових-Рохова (Дубрових-Рохова, 2020), Ю. Корзун (Корзун, Ю., 2020), А. Лубенський (Лубенський, А., 2020), О. Подобрій (Подобрій, А., 2020), Ю. Самаєва (Самаєва, Ю., 2020), С. Строкань (Строкань, С., 2020), М. Тулуп (Тулуп, М., 2020) та ін. У матеріалах публіцистичного характеру показано окремі епізоди поширення коронавірусу в країні, організація боротьби з пандемією, реагування населення на протиепідеміологічні заходи уряду. Більш ґрунтовно і частково в історичному аспекті розглянуто проблему в низці публіцистичних творів політичного оглядача часопису «Deutsche Welle» С. Руденка. Оцінка ним дій української влади щодо організації боротьби з коронавірусом здебільшого негативна: «Повна некомпетентність влади, мабуть, і є одним з найсумніших висновків із ситуації останніх восьми місяців. Українцям слід надіятися виключно на себе. І ще, мабуть, на волю Божу», – так підсумовує журналіст своє враження від побаченого в листопаді 2020 р. в Україні (Руденко, С., 2020). Очевидно, назріла необхідність залучитися до висвітлення подій, що пов'язані з пандемією COVID-19, історикам. Завдання даної розвідки – узагальнення великого масиву інформації, а головне – визначення ролі пандемії в суспільно-політичному житті країни за допомогою методів історичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. З початку 2020 р. на політичний розвиток України значною мірою впливав спалах невідомого раніше штаму коронавірусу – «2019-nCoV», який відбувся в грудні 2019 р. в китайському місті Ухань. Лише через місяць (станом на 30 січня) у Китаї померло від нього понад 170 осіб, ще близько 8 тис. захворіли. Дуже швидко вірус поширився й у інших країнах: Південній Кореї, Італії, Іспанії, Японії, США та ін. Станом на 30 січня 2020 р. у світі було підтверджено 7834 випадків захворювання (Братюк, Ю., 2020). В грудні 2020 р. у світі діагностували 75 млн хворих, близько 1,7 млн з них померли (По скорості розпространення..., 2020). У зв'язку з початком пандемії Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила надзвичайний стан міжнародного рівня.

Усі держави світу почали термінову евакуацію своїх громадян з Китаю. Після деяких роздумів аналогічне рішення прийняв і український уряд. 20 лютого 2020 р. літак, на борту якого було 48 громадян України і 29 іноземців, з'явився в небі над Україною (Огіренко, В., 2020). Однак Україна не дуже ласкаво прийняла евакуйованих людей. Попри те, що вони пройшли вже необхідний карантин і практично усі були здорові. Почалося з того, що цих людей категорично відмовився приймати Львів, бо тамтешні лікарі не захотіли виконувати свій професійний обов'язок, а коли дізналися, що посадка літака у Львові не відбудеться, почали хором співати «Ще не вмерла Україна» (Бронштейн, В., 2020).

Відмовилася приймати людей Тернопільщина, обласна рада якої навіть звернулася до Президента В. Зеленського та прем'єр-міністра О. Гончарука з вимогою не допустити евакуйованих людей з Китаю на територію області. Депутати зажадали від вищих посадових осіб держави «вжити невідкладних заходів щодо недопустимості розміщення людей на території області». На в'їзді до санаторію «Медобори» місцеві жителі провели молебень проти розміщення евакуйованих людей. Про категоричну відмову прийняти евакуйованих співвітчизників заявила й Обухівська районна рада Київської області (Звернулися до Зеленського, 2020).

Тим часом в Інтернеті з'явилися заклики відправити евакуйованих людей або в Чорнобиль, або на Донбас. Народний депутат від партії «Європейська солідарність», колишній львівський губернатор О. Синютка заявив на своїй сторінці у Facebook, що рішення уряду поселити евакуйованих з Китаю людей на Західній Україні зумовлено бажанням помститися «найбільш організованому і підготовленому регіону за проукраїнську позицію

під час виборчих кампаній» (Вірус ненависті..., 2020), а один з блогерів навіть заявив, що в 2014 р., мовляв, «збили не той літак». На дорогах подекуди були споруджені блокпости, щоб не пропустити гостей до свого населеного пункту.

Зрештою літак з евакуйованими людьми, збивши декілька кіл в українському небі, приземлився в Харкові. Його пасажирів були відправлені автобусами на Полтавщину, щоб поселитися в лікувальному закладі Національної гвардії України в селищі Нові Санжари. Однак проти цього знову рішуче виступили місцеві мешканці, деякі з яких були нападниками. Евакуйованих з Китаю співвітчизників зустріли криками «ганьба», палаючими шишами і навіть камінням, яким розбили скло в одному з автобусів. Серед пасажирів були до смерті налякані діти, яких батьки ховали між сидіннями, щоб їх ніщо не поранило (Вишневський, Д., 2020). Природно, що події в Нових Санжарах не могли залишитися поза увагою світової громадськості. Представництво ООН засудило напад на евакуйованих з Китаю українців та іноземних громадян і закликала український уряд вжити всіх необхідних заходів для забезпечення громадської безпеки постраждалих. Також в Організації заявили, що готові й надалі підтримувати заходи уряду України, спрямовані на підвищення реагування на спалах коронавірусу: «Нападу на евакуйованих українських громадян минулої ночі в Полтаві немає місця в сучасній Україні. Ці чоловіки й жінки вже пережили травматичний період тривалої ізоляції і заслуговують на те, щоб мати гідність, оскільки вони благополучно повертаються в Україну» (Прищепа, Я., 2020).

Україна зробила красивий жест: забрала з епіцентру епідемії разом зі своїми громадянами 28 іноземців, переважна більшість з яких – з держав Латинської Америки. Однак переможна піар-акція виявилася трохи схожою на піар-катастрофу. У медіа цих країн – так само, як і по всьому світові – дійсно написали про цю евакуацію, але написали не про благородний вчинок України, а про каміння та барикади, якими зустріли евакуйованих. Ось тільки декілька заголовків статей у іноземних газетах: «Місцеві закидали приїжджих камінням» (Eldia, Аргентина); «Панамський студент пережив момент терору в Україні» (Midiario, Панама); «Українці кидали каміння в евакуйованих з Китаю від коронавірусу» (Ноу, Домініканська Республіка) тощо (Сидоренко, С., 2020). Щодо самих українців, то більшість з них, побачивши з екранів своїх телевізорів, що відбувалося в цей день у країні, зазнали справжнього шоку. «Жах і спустошення – ось що відчуває команда SkyUp Airlines та евакуйовані з Вуханя люди. Біль – ось що відчуваємо ми через

«теплу» зустріч, яку влаштували їм співвітчизники», – написали льотчики, що доставили з Китаю евакуйованих.

У деяких ЗМІ день 20 лютого 2020 р. було названо «днем національної ганьби або національного сорому». Так, журналістка і засновниця благодійного фонду ЛаВіта М. Тулуп нагадала, як ще до Нових Санжар подібні події відбулися в попередні роки. Наприклад, протести проти відкриття Центру для біженців у Яготині, протести проти відкриття виїзного паліативного відділення у Франківську, протест місцевих проти побудови пандусу для спортсменки на інвалідному візку у Харкові тощо. Політолог-міжнародник М. Капітоненко ремствував із сумом: «Через шість років після майдану ми отримали наочну картину проблем, які стоять перед нами. Єдина країна існувала весь час на рекламних щитах. Там же і європейські цінності. Поза рекламних щитів була бідна держава з майже зруйнованими інституціями. Де від влади не чекають нічого хорошого і найчастіше просто сміються». Експерт з міжнародної політики Українського інституту майбутнього І. Куса написав про байдужість і брак солідарності на рівні всього суспільства, а також катастрофічну кризу довіри між населенням і владою: «Суспільство дуже серйозно захворіло. Це не китайський коронавірус, і не Ебола. Це наша примітивно пафосна духовність, псевдомораль, тупа байдужість до всього, нафталіновий провінціалізм і дикий егоїзм, приправлений тотальним невіглаством, інтелектуальною убогістю, інформаційною неосвіченістю» (Чому трапились Нові Санжари..., 2020).

Отже, небадужі й нормальні люди в Україні правильно вказали на те, що причини цього ганебного інциденту криються, по-перше, в регіональному егоїзмі, низькій політичній культурі місцевих жителів, непрофесіоналізмі центральної влади, неповаги до неї з боку багатьох людей. Чимало критичних слів пролунало й щодо руйнації вітчизняної системи охорони здоров'я, що була проведена в результаті медичної реформи, ініційованої колишнім в. о. міністра охорони здоров'я України громадянкою США У. Супрун. У багатьох публікаціях згадувалися «Револьюція гідності» й Майдан, які, на думку деяких авторів, прискорили деградацію українського суспільства і влади. Якщо в інших країнах, як правило, біда об'єднувала людей, то у нас, як виявилось, роз'єднала їх. Бо ми боролися «проти», замість того, щоб боротися «за». Як писав Антуан де Сент-Екзюпері у своїй філософській книзі «Цитадель»: «Не слід боротися з рабством і спиратися на ненависть, слід боротися за свободу і кликати на допомогу любові» (Сент-Екзюпері, А. де., 2007, с. 200). Ми ж робили протилежне. Маємо

визнати, на жаль, через ненависть ми не спромоглися втілити в життя європейські стандарти толерантності. Натомість посіяли зерна, які дали отруйні паростки під час «коронавірусних подій».

Крім того, як показали подальші події, ізоляція людей, що прибули Уханя, виявилася явно недостатньою за відсутності інших протиепідеміологічних заходів. Організувавши карантин для туристів з Уханя, влада, однак, не зробила те саме щодо десятків і сотень тисяч туристів і «заробітчан», які прибували з європейських країн, де пандемія вже набула загрозливого характеру. Як результат, уже 3 березня пневмонія нового типу була діагностована у подружжя з Чернівців, потім у заробітчан з Тернопільщини, Львівщини, Івано-Франківщини, інших регіонів країни.

11 березня Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила про початок пандемії. Того самого дня на засіданні Кабінету Міністрів України було прийнято рішення запровадити в Україні тритижневий карантин з 12 березня. В період дії карантину було призупинено навчання у дошкільних закладах, школах, закладах вищої освіти, закрито місця масового скупчення людей (торговельні центри, кінотеатри, заборонено масові заходи чисельністю понад 200 людей). 14 березня Президент В. Зеленський увів у дію постанову РНБО про протидію коронавірусу, яким передбачалося закриття пунктів пропуску на кордоні та тимчасова заборона в'їзду іноземців в Україну. 16 березня Кабмін за ініціативою Президента посилив карантинні заходи, зокрема заборонив роботу метро, міжміські перевезення та масові заходи за участю понад 10 осіб. Для громадського транспорту був встановлений ліміт у 10 пасажирів.

Розпорядженням уряду всім громадянам належало носити в громадських місцях медичні маски. Однак уже на початку року маски почали зникати з аптек, а ціни на них зросли в декілька разів. За словами экс-генпрокурора Ю. Луценка, з України протягом зими 2019/20 р. вивезли 983,5 т медичних масок, причому більше половини цього обсягу – в лютому, коли спалах коронавірусу поширився в усьому світі й було вже зрозуміло, що ця епідемія дійде до України. Щодо причин цього, то називалися три основні версії: 1. Деякі бізнесмени, народні депутати від «Слуги народу», зокрема голова парламентського комітету з питань здоров'я нації М. Радущкий нібито допоміг бізнесменам з Ізраїлю купити маски в Україні, щоб потім перепродавати їх у Китай. 2. Ніхто цим «бізнесом» не управляв, а просто деякі спритні ділки скористалися ажіотажним попитом на медичні маски й вирішили на цьому підзаробити. 3. Вивіз масок з країни організував Китай через афілійовані з урядом

комерційні структури (Бланк, В., 2020). Можливо, все було й не так, але як у відомому анекдоті: були чи не були ложки, а осад залишився.

Невдовзі з'ясувалося, що, крім масок, у країні не вистачає й багато чого іншого. Виявилося, що з держрезерву було нібито утилізовано, а, скоріше, розкрадено, 5 тис. л антисептичного розчину; 20 тис. кг дезінфікуючих засобів; понад 1,1 млн шприців; понад 3,5 тис. шт. інтубаційних трубок, що вводяться в трахею для забезпечення прохідності дихальних шляхів; понад 30 тис. шт. систем для переливання розчину; 6 тис. шт. систем переливання крові; 12,5 тис. шт. катетерів для вентиляції легенів тощо (Губриєнко, Р., 2020).

Представників малого бізнесу не могло не дратувати те, що в той час, коли їм працювати категорично забороняли, дозволялося працювати іншим – великим торговельним центрам, зокрема Епіцентру, прибутки якого за відсутності конкуренції значно зросли. Негативний резонанс у суспільстві також викликав так званий велюровий скандал, що розгорівся у квітні 2020 р. Тоді журналісти «Bihus info» з'ясували, що під час карантину елітний ресторан «Велюр», що належить депутату від «Слуги народу» М. Тищенку відвідують провладні політики. Тобто влада тим самим дискредитувала свої розпорядження «велюровим карантинном», як його називали в ЗМІ. Люди обурювалися: якщо вже ви запровадили карантин, то потрібно було створити не вибіркові, а однакові правила для всіх учасників ринку.

Першими проти карантинних обмежень 28 квітня виступили представники ресторанного бізнесу. Адже, за словами голови парламентського комітету з гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєва, весняний карантин ліквідував 40 % з 30 тис. українських ресторанів і кафе. Карантин обійшовся рестораторам у 50 млн доларів (Дубровых-Рохова, А., 2020). Офісу Президента українські ресторатори висунули вимогу дозволити їм відкривати літні кафе і ресторани. 2 і 3 травня під стінами офісу Президента і Кабміну мітингували представники малого і середнього бізнесу. До їхньої акції, яку називали SaveФОП, невдовзі приєдналися активісти Автомайдану.

Громадське невдоволення діями влади подекуди підтримали органи місцевого самоврядування, які об'єктивно краще, ніж центральна влада, відчували настрої громадян. Характерним проявом цього став гострий конфлікт між В. Зеленським і мером Черкас А. Бондаренком, який навесні 2020 р. пафосно кинув виклик центральній владі, заявивши, що місто в односторонньому порядку відмовляється від карантинних обмежень і не збирається виконувати вказівки з Києва, а на погрозу за-

вести на нього кримінальну справу додав, що ні Президент, ні міністр внутрішніх справ не можуть наказувати чи погрожувати йому. На мера Черкас завели кримінальну справу (мер побачив у цьому політичні репресії), а Президент В. Зеленський назвав його «бандитом, з яким не сяде за один стіл» (Анатолий Бондаренко..., 2020). Однак у результаті цього А. Бондаренко отримав тільки додатковий піар, який допоміг в листопаді 2020 р. переобратися на посаді міського голови.

З огляду на імовірність подальшого розширення протестних настроїв, влада змушена була піти на певні послаблення карантину. 4 травня Кабмін продовжив дію обмежувальних заходів до 22 травня, однак запровадив деякі послаблення. Зокрема, були відкриті парки, сквери та зони відпочинку. Пояснюючи такі заходи, головний санітарний лікар України В. Ляшко заявляв, що це є змушений крок, що пов'язаний із запуском економіки країни, оскільки карантин завдав сильного удару по й без того слабкій економіці країни. І дійсно, за підсумками другого кварталу ВВП України скоротився на 11 %, доходи бюджету скоротилися майже на 30 % (30,8 млрд грн) (Лубенський, А., 2020). До того ж значна частина населення, не довіряючи владі й дивлячись, що та приймає сумнівні рішення щодо обмежувальних заходів і застосовує подвійні стандарти, почала відверто ігнорувати її рішення, демонстративно не дотримуватися карантинних обмежень. У кінцевому рахунку весняний карантин не розв'язав проблему подолання пандемії, а лише відтермінував пік захворюваності на осінь.

Певна річ, не можна стверджувати, що центральна влада боролася з пандемією виключно заборонами. У квітні був створений фонд боротьби з коронавірусом у сумі 64,5 млрд грн, і до липня 2020 р. уряд прийняв 32 постанови щодо його використання (Міністерство фінансів України, 2020). Ці гроші мали піти на стимулювання економіки, охорону здоров'я, закупівлю медичного обладнання, лікарських препаратів, на соціальний захист населення та субвенції місцевим бюджетам для забезпечення лікарень киснем тощо. Однак, як виявилось, половина з витрачених 39 млрд грн пішла на ремонт доріг (Руденко, С., 2020). У той час як країна повинна була готуватися до другої хвилі коронавірусу і думати про медицину, президент та його команда розгортали проєкт «Велике будівництво». Зеленський особисто інспектував, як робітники укладають асфальт по всій країні.

Правду кажучи, позитивні зрушення в дорожньому будівництві таки відбулися. Протягом року було збудовано 3 926 км національних трас, 85 мостів, 28 об'їзdnих доріг, 25 майданчиків для зважування в русі тощо. Для порівняння, в 2019 р.

було введено 847 км державних доріг, в 2018 р. – 1412 км, у 2017 р. – 1407 км. У 2020 р. Україна піднялася на 20 позицій і наприкінці року посідала 126 місце за показником якості доріг у рейтингу Індексу процвітання (The Legatum Prosperity Index) (Тихий, Ф., 2020). Однак чи доцільно було будувати, а точніше, ремонтувати дороги в умовах пандемії коронавірусу, коли постало питання про життя і смерть багатьох людей. Крім того, у суспільстві ширилися чутки (які невдовзі підтвердив експерт фінансів І. Уманський), що нібито в тендерах на будівництво доріг могли взяти участь виключно «свої» компанії, які потім перепродавали під'ряди з дисконтом у 30–40 %. (Куди поділися гроші з COVID-фонду..., 2020).

Помилковість політики влади виявилася вже з початком осені, коли прийшла друга хвиля пандемії, за якої число хворих почало зростати в геометричній прогресії. Станом на 11 листопада 2020 р. в Україні вже було виявлено понад 500 тис. хворих на коронавірус (Коронавірус в Україні, 2020), станом на 23 грудня – понад мільйон хворих на коронавірус. COVID-19 вражав не тільки пересічних людей, але й VIPів, серед яких В. Зеленський, колишній президент П. Порошенко, голова Верховної Ради України О. Разумков, 75 (станом на 11 листопада) народних депутатів тощо (Кожен шостий депутат ВР захворів на коронавірус, 2020). Що казати про пересічних людей, якщо навіть можновладці не зуміли захистити себе від хвороби. І це не могло не призвести до певної дезорганізації державного управління, початку «політичної турбулентності» в країні. Україна ставала все більш схожою на літак, який через зустрічні бурхливі повітряні хвилі починає здригатися і втрачати керованість.

Виявилось все і відразу: неготовність лікарень для прийому великої кількості пацієнтів, застаріле медобладнання, зруйнована «реформою» У. Супрун система охорони здоров'я, нестача лікарів, їхня низька заробітна плата. У той час як середня заробітна плата в Україні становила близько 12 тис., у медичній галузі – близько 9 тис., тобто 70 % від середньої зарплати в країні. Відбувалися масові звільнення лікарів. Якщо в 2017 р. їх було 853 тис., то в 2020 р. – 735 тис. (Костин, І., 2020).

Прискорилося падіння економіки, припинили свою діяльність тисячі дрібних і середніх підприємств, вичерпані фінансові резерви у багатьох українських родин, прискорилося безробіття. У другому кварталі 2020 р., за офіційними даними, було зареєстровано близько 520 тис. безробітних (насправді, очевидно, їх було значно більше) проти 350 тис. у I кварталі цього самого року (Рівень безробіття в Україні, 2020). У більшості людей, насамперед пенсіонерів, не вистачає коштів не тільки ліки, але

й їжу та комунальні послуги. Водночас безплатне тестування на коронавірус було практично неможливою справою для пересічної людини. З вказаної причини держава не закупила достатню кількість тестів ПЛР (полімеразна ланцюгова реакція) на коронавірус. Тому сімейні лікарі (якими стали згідно з медичною реформою терапевти, педіатри та інші фахівці) видавали хворим направлення в лікарню та на тестування в державних лабораторіях лише у крайніх випадках. А вартість тільки одного тесту в приватних клініках сягала 2,5 тис. грн – ціна занадто висока для багатьох людей.

Певна річ, було б неправильно стверджувати, що держава нічого позитивного не зробила для того, щоб побороти пандемію. Було вжито деяких заходів щодо підвищення заробітної плати медичним працівникам, фінансування лікарень, забезпечення їх ліками. Зокрема, хворі на коронавірус пацієнти 16-ї міської лікарні Дніпра, де в жовтні лікувався й автор даної статті, безкоштовно, за рахунок держави забезпечувалися необхідними ліками, сдавали ПЦР тести на коронавірус, проходили всі необхідні процедури, крім комп'ютерної томографії легень, яка здійснювалася у приватній лабораторії при лікарні і коштувала 950 грн. Харчування у лікарні також було безкоштовним і більш-менш стерпним (за умов отримання деяких продуктів з дому або крамниці). Однак так було далеко не всюди. І не всім хворим вдавалося отримати направлення на стаціонарне лікування.

Загалом дії влади виглядали не до кінця продуманими й хаотичними. Серед таких було запровадження протягом 11–30 листопада «карантину вихідного дня», за якого припиняється у вихідні дні робота непродовольчих магазинів, ресторанів, кінотеатрів, театрів, торговельно-розважальних комплексів тощо. Мали рацію деякі епідеміологи, бізнесмени, журналісти, народні депутати, які попереджали, що цей карантин є поганою ідеєю, адже люди, які планували зробити необхідні покупки в суботу чи в неділю, все одно роблять їх у будні дні, тільки це буде вже зроблено в умовах більшої скупченості покупців на одному квадратному метрі, а підприємці, які зачиняли свої магазини на вихідні дні, втратять більше половини своїх прибутків. Люди жартували: очевидно, COVID-19 особливо небезпечний у вихідні дні, а в будні він тимчасово відпочиває (Костин, І., 2020). Однак уряд не почув людей, не відреагував на акцію протесту підприємців, які напередодні прийняття рішення про запровадження «карантину вихідного дня» прийшли під стіни будинку Кабміну. Рішення було все одно прийнято – й усе сталося так, як і попереджали підприємці. Магазины, підприємства громадського харчування й побутового обслуговуван-

ня зазнали великих збитків. Число ФОПів (ФОП – фізична особа-підприємець) зменшилося, що, однак, аніскільки не зменшило кількості захворювань.

У грудні 2020 р. уряд вирішив знов запровадити більш жорсткі карантинні заходи – встановити локдаун, тобто повну зупинку діяльності підприємств. Попри те, що уряд потім вирішив перенести локдаун на 8–24 січня наступного року і виплатити ФОПам по 8 тис. грн в якості компенсації за їх втрати від карантину, саме дрібні підприємці здійснили спробу в грудні 2020 р. очолити протестні настрої в українському суспільстві, зробивши «майдани» нашою національною традицією, як жартували деякі журналісти. 22 грудня підприємці розпочали нову безстрокову акцію SaveФОП на майдані Незалежності. Вони також мітингували під офісом Президента, під стінами палацу «Україна», де давав концерт «Квартал 95», який раніше створив і очолював В. Зеленський. «Ви маєте право на підприємницьку діяльність, а нас хочуть знищити карантином і локдауном», – заявляли мітингувальники (Корзун, Ю., 2020).

Протестувальники виступали не тільки проти локдауну, але й проти обов'язкового запровадження касових апаратів і скасування спрощеної системи оподаткування. Заходи були організовані за всіма правилами «мистецтва майдану»: до столиці прибули десятки автобусів з усієї країни, були зроблені спроби встановити намети й побудувати наметове містечко на майдані Незалежності, що призвело до зіткнень з поліцією й постраждалими з двох сторін. Поза сумнівом, учасники акції були щирими у своїх протестах, адже стояло питання про виживання їх і їхніх родин. Вони демонстративно відмовлялися від будь-яких політичних гасел і допомоги з боку різних політичних партій і окремих політиків. Однак були припущення, що за цими подіями стоять окремі політики та олігархи. Зокрема, у ЗМІ називалися П. Порошенко та І. Коломойський (Бурлаченко, С., 2020), які були невдоволені політикою чинного Президента й намагалися «розхитати човен» у власних інтересах. Майже одночасно з виступами ФОПів на тлі коронавірусної кризи розпочалися страйки на низці гірничих підприємств, що належали Р. Ахметову та іншим олігархам. Робітники уранових шахт Кіровоградщини, шахтарі Волинської, Львівської, Донецької областей, міста Кривого Рогу вимагали покращення умов праці, підвищення оплати праці та ліквідації заборгованості по ній. Щодо уряду, то він не наважився «попросити» олігархів ліквідувати цю заборгованість, яка восени 2020 р. становила майже півтора мільярди грн.

Влада демонструвала свою слабкість навіть у питаннях, що безпосередньо її стосувалися.

Ще в листопаді 2019 р. ветеран АТО і член партії «Європейська солідарність» Маруся Звіробій (Олена Самбул) та народний депутат від цієї фракції Софія Федина записали в одному зі львівських кафе «мегастрим», де погрожували В. Зеленському смертю. З огляду на досить мляву реакцію влади, правоохоронних органів, судової системи подібні образи і погрози з їхнього боку стали майже регулярними. Знахабнівши від безкарності, Маруся Звіробій заявила у грудні 2020 р. у своєму блозі, що «українські військові чекають, коли посадять зеленського (так у тексті), особливо вчителі, медики і ФОПи». «А ветерани, волонтери і військовослужбовці знову чекають, коли воно підірветься на растяжці у себе в охвісі» (так у тексті) (Маруся Звіробій, 2020). І знов практично ніякої реакції правоохоронних органів і Президента.

До всього іншого додалася проблема організації вакцинації населення, як головного засобу перемоги над пандемією. Перша у світі антивірусна вакцина – «СпутникV» була розроблена в НДІ епідеміології та мікробіології ім. Гамалеї. Уже у грудні 2020 р. голові політради ОПЗЖ В. Медведчуку вдалося домовитися в Росії про поставки цієї вакцини в Україну і навіть про її виробництво на території України, однак і Президент, і уряд під різними приводами у категоричній формі відкинули таку пропозицію, заявивши про поставки вакцини з інших країн. Як виявилось, більш дорогих, менш зручних для застосування, а можливо, і менш ефективних. Однак, на жаль, твердих гарантій на отримання вакцини у необхідній кількості ні з США, ні з Європи Україна до кінця року так і не отримала, що в інтерв'ю газеті *The New York Times* 16 грудня визнав В. Зеленський, заявивши, що йому буде неможливо пояснити населенню, передусім людині, яка помирає, чому якщо Америка та Європа не дають тобі вакцину, ти не повинен брати її у Росії (Інтерв'ю Володимира Зеленського, 2020). Незрозумілою була ситуація з поставками вакцини з Китаю. Тож стало очевидно, що загальна вакцинація населення відкладається «до грецьких календ». Між тим наприкінці місяця в країні стали поширюватися чутки, що окремі поважні персони та їхні родини вже почали потайки вакцинуватися від коронавірусу за великі гроші.

Так чи інакше, але внаслідок усієї сукупності факторів наприкінці року авторитет влади та рейтинг Президента і президентської правлячої партії «Слуга народу» почав падати. Перший дзвоник пролунав на місцевих виборах, що відбулися в жовтні – грудні 2020 р., на яких «Слуга народу», хоча й провела до місцевих рад більше кандидатів, ніж інші загальноукраїнські партії, але поступилася регіональним партіям, не спромоглася привести

на посаду міського голови у жодному великому місті, обласному центрі жодного свого представника. І навіть на «малій батьківщині» Президента 6 грудня 2020 р. переміг не представник «Слуги народу», якого підтримував особисто В. Зеленський, а представник «Опозиційної платформи – «За життя», який дуже різко критикував центральну владу. Натомість почав зростати рейтинг «Опозиційного блоку – «За життя» та партії «Європейська солідарність», яку очолював П. Порошенко. Якщо рік тому рейтинг пропрезидентської партії становив 48 %, то, за даними двох соціологічних досліджень, які провели у грудні 2020 р. фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Київський міжнародний інститут соціології, лідером електоральних симпатій став «Опозиційний блок – «За життя» – близько 20 %, на другому місці – «Слуга народу» – 18 %, на третьому – «Європейська солідарність» – 17 %. («Опплатформа» возглавила рейтинг политических партий..., 2020). Також край низькою була довіра до парламенту, Кабміну, інших державних інститутів (Президентський рейтинг..., 2020).

У наступному, 2021 р., однією з головних проблем в Україні стане організація масової протиковідної вакцинації в умовах подальшого посилення пандемії, однак це вже інша історія й сюжет для наступної публікації. Однак вже можна зробити певні **висновки**:

1. Помилки влади та вади державного управління в організації боротьби з COVID-19, вочевидь, мали системний характер, вони зумовлені недостатньо професійною підготовкою, некомпетентністю, самовпевненістю багатьох урядовців і парламентарів. В умовах пандемії український уряд робив акцент на заборонних заходах і посиленні фікального тиску на середніх і дрібних підприємців. Замість того щоб: провести масове тестування населення; ізолювати найменш вразливі верстви населення, надавши їм при цьому матеріальну допомогу; перекласти податковий тягар і зумовлені карантинном труднощі з малого і середнього бізнесу на великі корпорації, на олігархів, показово уникаючи при цьому подвійних стандартів. І загалом хоча на час карантину необхідно було максимально дотримуватися принципу соціальної справедливості. У владних кабінетах, очевидно, не читали чи забули відому сентенцію Маккіавеллі про те, що правитель повинен особливо пильно слідкувати за тим, щоб не здійснити нічого такого, що могло би викликати ненависть чи презирство підданих» (Маккіавеллі, 2020).

2. Промахи влади, її помилки в організації боротьби з коронавірусом використовували у власних цілях сили, що зазнали поразки на президентських і парламентських виборах 2019 р. Також ці помил-

ки давали привід опозиції, передусім «Опозиційній платформі – «За життя», для нищівної критики всієї внутрішньої та зовнішньої політики держави.

3. Дана критика знаходила благодатний ґрунт у різних верствах українського суспільства, насамперед у представників малого й середнього бізнесу, які були не готові працювати в умовах карантину. Саме вони найбільше постраждали (якщо не брати до уваги пенсіонерів) від карантинного режиму і виявили певну організованість і здатність

відстоювати свої права. Пенсіонери не організовують майдани, але саме вони дисципліновано беруть участь у виборах.

4. З огляду на невдачі в боротьбі з коронавірусом в 2020 р. можна спрогнозувати подальше поширення пандемії в наступному році, а відповідно, й різке загострення економічної та політичної кризи з непередбачуваними наслідками, якщо не буде здійснена масова вакцинація українських громадян.

Бібліографічні посилання

Анатолій Бондаренко: Что известно о мэре Черкасс, его политическое прошлое и любимый Mercedes, 2020. 24 канал. Доступно: vybory.24tv.ua/ru/anatolij_Bondarenko_biografiya_kto_jeto_bondarenko_chno_isvestno_n1337398 [Дата звернення: 11.02.2021].

Бланк, В., 2020. От двух до пяти лет тюрьмы. Посадят ли экс-премьера Гончарука за вывоз масок из Украины. *Вебсайт strana.ua*. Доступно: www.strana.ua/news/256712-honcharuka-mogut-posadit-za-eksport-masok-sut-uholovnog-dela.html [Дата звернення: 10.02. 2021].

Братюк, Ю., 2020. ВООЗ оголосила надзвичайний стан у світі через китайський коронавірус. *Вебсайт zaxid.net*. Доступно: www.zaxid.net/vooz_ogolosila_mizhnarodniy_stan_cherez_kitayskiy_koronavirus_n14963 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Бронштейн, В., 2020. Спасибо, зеркало, теперь мы знаем, кто мы и какие мы. 2000 (тижневик), 2020, 22 февр. *Еженедельник 2000*. Доступно: www.2000.ua/blogi-blogi/spasibo-zerkalo-teper-my-znaem-kto-my-i-kakie-my.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Бурлаченко, С., 2020. Стоят вместе – бегут врознь. *Еженедельник 2000*, № 45. 24–31 дек. Доступно: www.2000.ua/modules/pages/files/45-46967-968-28-dekabrja-7-anvarja_760037_1.pdf [Дата звернення: 18.01. 2021].

Вирус ненависти: как Украина встречала эвакуированных из Китая, 2020. *Ягасета*, № 8, 28 февр. – 1 марта.

Вишневский, Д., 2020. Эвакуированные в Новых Санжарах: с Зоряной Скалецкой общаемся каждый день. *КП в Украине*. 27 февр. – 5 марта. С. 4.

Кількість українців, що заразилися COVID, перевищила за мільйон, 2020. *Українська правда*. Доступно: www.pravda.com.ua/news/2020/12/24/7278004/ [Дата звернення: 18.01. 2021].

Голубовская, О., 2020. Бюджет оставит врачей с зарплатой сопоставимой с выплатами по безработице. *Вебсайт vesti.ua*. Доступно: www.vesti.ua/opinions/byudzh-et-ostavit-vrachej-s-zarplatoj-sopostavimoj-s-vyplatami-po-bezrabotitse [Дата звернення: 18.01. 2021].

Губриенко, Р., 2020. В 2019 году уничтожено 5000 литров антисептика. Кто отвечает за госрезерв. *Вебсайт vesti.ua*, 20 марта. Доступно: www.vesti.ua/strana/v-2019-unichtozheno-5000-litrov-antiseptika-kto-unichtozhaet-gosreze-ukrainy [Дата звернення: 18.01. 2021].

Данилишин, Б., 2020. Предотвратит, спасти, помочь. О стратегии и тактике Центробанка Украины в кризисный период. *Зеркало недели*, 11 апреля. Доступно:

zn.ua/finances/predotvratit-spasti-pomoch-350865_.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Дубровых-Рохова, А., 2020. Адаптивный карантин. *День*, 4 мая.

Звернулися до Зеленського. Тернопільська обласна виступила проти евакуації в санаторій «Медобори» українців з Китаю, 2020. *Вебсайт nv.ua*. Доступно: www.nv.ua/ukr/Ukraine/Politics/koronavirus-ukrajina-ternoplska-oblrada-zvernulasya-dozelenskogo-novini-ukrajini-50071142.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Інтерв'ю Володимира Зеленського The New York Times, 2020. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*, 19 грудня. Доступно: president.gov.ua/news/intervyu-volodimira-zelenskogo-new-york-times-657-05 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Кожен шостий депутат ВР захворів на коронавірус, 2020. *Слово і діло*. Доступно: slovoidilo.ua/2020/11/12/novyna/polityka/kozh-en-chosty-deputat-vr-zahvoriv-koronavirus [Дата звернення: 18.01. 2021].

Корзун, Ю., 2020. «Зе, ответь за базар!». ФОП-майдан пришел ко дворцу «Украина», где выступает «Квартал 95». *Вебсайт strana.ua*. Доступно: kiev.strana.ua/308162-fop-majdan-prishel-na-kontsert-kvartal-95.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Коронавірус: хворих вже понад 80 тис., 2020. *Вебсайт BBC News*. Доступно: www.bbc.com/Ukrainian/news-54625918 [Дата звернення: 17.01. 2021].

Корсунський, С., 2020. Пандемія страху. *Зеркало недели*. Доступно: zn.ua/ukr/SOCIUM/pandemiya-strah-347883_.html [Дата звернення: 17.01. 2021].

Коронавірус в Україні, 2020. *Вебсайт minfin.com.ua*. Доступно: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/ukraine/> [Дата звернення: 23.12. 2020].

Костин, И., 2020. Ковид выходного дня. *Еженедельник 2000*, № 40, 20–26 нояб. Доступно: 2000.ua/v-pomere/forum/puls/kovid-vyhodnogo-dna.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Куди поділися гроші з COVID-фонду: Уманський розповів Соколовій в інтерв'ю. *Відеохостінг YouTube*. Доступно: <https://www.youtube.com/watch?v=9r2u7jgu1vA> [Дата звернення: 18.01. 2021].

Лубенский, А., 2020. Украина, COVID-19 «Люди, не понимая, что происходит, плюнули на карантин». *Вебсайт ukraina.ru*. Доступно: www.ukraina.ru/exclusive/20200611/1027963379.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Маккиавелли, Н., 2019. Государь. О военном искусстве [пер. с ит.]. Москва: Изд-во АСТ. 392 с.

Маруся Звіробій, 2020. Доступно: t.me/marusyazvirobiy/4006 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Міністерство фінансів України. Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, 2020. Вебсайт mof.gov.ua. Доступно: www.mof.gov.ua/uk/data_and_analytics_4333 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Огіренко, В., 2020. *Страх і ненависть у Нових Санжарах*. Вебсайт nv.ua Доступно: www.nv.ua/ukr/ukraine/events/novi-sanzari-evakuaciya-ukrajinciv-z-kitayu-ta-uhanya-koronavirus-divitsya-online-novini-ukrajini-50070977.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

«Оппозиційна платформа» возглавила рейтинг политических партий, обогнав «Слуг народа» – соцопрос, 2020. Вебсайт strana.ua. Доступно: strana.ua/news/309173-opzzh-sn-i-es-vozglavili-rejtingh-politicheskikh-partij.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Подобрий, А., 2020. К чему приведет ошибка Банковой с весенним карантином. *События недели*, № 50, 8 дек. [Дата звернення: 18.01. 2021].

По скорости распространения covid-19 Украина уступает только четырем странам Европы, 2020. *Українська правда*, 19 дек. Доступно: www.pravda.com.ua/rus/news/2020/12/19/7277511/ [Дата звернення: 18.01. 2021].

Президентський рейтинг: Медведчук – у лідерах, яка підтримка в Зеленського, 2020. 24 канал. Доступно: news.24tv.ua/skilki_ukrajintiv_proglasuvali_bi_za_zelenskogo_zaraz_reyting_U13266108/ [Дата звернення: 18.01. 2021].

Прищепа, Я., 2020. В ООН прокоментували заворушення у Нових Санжарах. *Суспільні новини*. Доступно: suspilne.media/15645-v-onn-prokomentuvali-zavorusennia-novih-sanzarah [Дата звернення: 18.01. 2021].

Рівень безробіття в Україні, 2020. Вебсайт minfin.com.ua. Доступно: www.index.minfin.com.ua/labour/unemploy/ [Дата звернення: 18.01. 2021].

Руденко, С., 2020. *Комментарий. Украина провалила подготовку ко второй волне коронавируса*. Вебсайт dw.com. Доступно: dw.com/ru/kommentarij-ukraina-provalila-podgotovku-ko-vtoroj-volne-koronavirusa/a-55673800 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Руденко, С., 2020. *В Украине не хватает тестов на коронавирус. Как восполнить дефицит*. Вебсайт dw.com. Доступно: www.dw.com/ru/v-ukraine-ne-hvataet-testov-na-koronavirus-kak-vozpohnit-ih-deficit/a-55619573/ [Дата звернення: 18.01. 2021].

Руденко, С., 2020. *Комментарий: Зеленский зря поделился с олигархами из-за коронавируса*. Вебсайт dw.com. Доступно: www.dw.com/ru/зеленский-зря-поделился-солигархами-из-за-коронавируса/a-52939088 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Самаева, Ю., 2020. День песка. *Зеркало недели*, 23 марта. Доступно: www.zn.ua/finances/den-pesca-348357.html [Дата звернення: 18.01. 2021].

Сент-Экзюпери, А. де, 2007. *Цитадель*: [сб.: пер. с фр.]. Москва: АСТ: ХРАНИТЕЛЬ, 368 с.

Сидоренко, С., 2020. «Не забыть о том, что мы люди»: события в Новых Санжарах глазами мировых СМИ. *Европейская правда*, 21 февр. Доступно: www.evrointegration.cjm.ua/rus/articles/2020/21/7106628 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Строкань, С. Украине и хочется, и колется. Киев проигрывает битву с пандемией, но помощи от Москвы не принимает. 2020. *Коммерсантъ*, 25 дек. Доступно: www.kommersant.ru/doc/4624938 [Дата звернення: 18.01. 2021].

Тихий, Ф., 2020. Прорыв от Зеленского. Власти Украины сшивают страну хорошими дорогами. Вебсайт ukraina.ru. Доступно: ukraina.ru/exclusive/20210103/103016286.html [Дата звернення: 31.01. 2021].

Украинские власти прошивают страну хорошими дорогами. Вебсайт ukraina.ru. Доступно: ukraina.ru/exclusive/20210103/103016286.html [Дата звернення: 31.01.2021].

Чому трапились Нові Санжари – думки українців, 2020. Вебсайт *BBC News*. Доступно: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51583682> [Дата звернення: 23.01. 2021].

Шергін, С., 2020. Світовий ефект пандемії: роздуми в коронавірусному інтер'єрі. *Еженедельник 2000*. Доступно: www.2000.ua/v-nomere/forum/hronikichumnogo-goda_forum/svitovii-efekt-pandemii-rozdumi-v-koronavirusnomu-intereri.htm [Дата звернення: 21.01. 2021].

References

Anatolij Bondarenko: CHto izvestno o mere Cherkass, ego politicheskoe proshloe i lyubimyj Mercedes [Anatoly Bondarenko: What is known about the mayor of Cherkasy, his political past and his beloved Mercedes], 2020. 24 kanal [24 channel]. Available at: vybory.24tv.ua/ru/anatolij_Bondarenko_biografiya_kto_jeto_bondarenko_chto_isvestno_n1337398 [Accessed: 11.02.2021] (in Russian).

Blank, V., 2020. Ot dvuh do pyati let tyur'my. Posadyat li eks-prem'era Goncharuka za vyvoz masok iz Ukrainy [Two to five years in prison. Will ex-prime minister Goncharuk be imprisoned for exporting masks from Ukraine?]. Website strana.ua. Available at: www.strana.ua/news/256712-honcharuka-mogut-posadit-za-eksport-masok-sut-uholovnog-dela.html [Accessed: 10.02. 2021] (in Russian).

Bratyuk, Y., 2020. VOOZ oholosyla nadzvychainyi stan u sviti cherez kytayskiy koronavirus [WHO has stripped the over-the-top camp of the light through the Chinese coronavirus]. Website zaxid.net. Available at: www.zaxid.net/vooz_ogolosila_mizhnarodniy_stan_cherez_kitayskiy_koronavirus_n14963 [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Bronstein, V., 2020. Spasibo, zerkalo, teper myi znaem, kto myi i kakie myi [Thank you, mirror, now we know who we are and what we are]. *Ezhenedelnik 2000* [Weekly 2000], 22 Feb. Available at: www.2000.ua/blogi-blogi/spasibo-zerkalo-teper-my-znaem-kto-my-i-kakie-my.htm [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Burlachenko S., 2020. Stoyat vmeste – begut vrozni [Standing together – running apart]. *Ezhenedelnik 2000* [Weekly 2000], No 45, 24–31 dec. Available at: www.2000.

ua/modules/pages/files/45-46967-968-28-dekabrja-7-anvarja_760037_1.pdf [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Virus nenavisti: kak Ukraina vstrechala evakuirovannykh iz Kitaya [The virus of hatred: how Ukraine met the evacuees from China], 2020. Yagazeta, No 8, 28 Feb. – 1 March (in Russian).

Vishnevsky, D., 2020. Evakuirovannyye v Novykh Sanzhary: s Zoryanoy Skaletskoy obschaemysya kazhdyi den [Evacuees in Novi Sanzhary: we communicate with Zoryana Skaletskaya every day]. *KP v Ukraine* [KP in Ukraine], Feb 27. – 5th of March, p. 4. (in Russian).

Kilkist ukrainsiv, shcho zarazylysia COVID, perevalyla za milion [In Ukraine, the number of people who have become infected with coronavirus has exceeded a million], 2020. *Ukrainska pravda* [Ukrainian truth]. Available at: www.pravda.com.ua/news/2020/12/24/7278004/ [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Golubovskaya, O., 2020. Byudzhety ostavit vrachey s zarplatoy sopostavimoy s vyplatami po bezrobotitse [The budget will leave doctors with salaries comparable to unemployment benefits]. *Website vesti.ua*. Available at: www.vesti.ua/opinions/byudzhety-ostavit-vrachey-s-zarplatoy-sopostavimoy-s-vyplatami-po-bezrobotitse [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Gubrienko, R., 2020. V 2019 godu unichtozheno 5000 litrov antiseptika. Kto otvechaet za gosrezerv [In 2019, 5000 liters of antiseptic were destroyed. Who is responsible for the state reserve]. *Website vesti.ua*, 20th of March. Available at: www.vesti.ua/strana/v-2019-unichtozheno-5000-litrov-antiseptika-kto-unichtozhaet-gosreze-ukrainy [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Danylyshyn, B., 2020. Predotvratit, spasti, pomoch. O strategii i taktike Tsentrobanka Ukrainy v krizisnyi period [Prevent, save, help. On the strategy and tactics of the Central Bank of Ukraine in the crisis period]. *Zerkalo nedeli* [Mirror of the week], 11 April. Available at: zn.ua/finances/predotvratit-spasti-pomoch-350865_.html [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Dubrovnykh-Rokhova, A., 2020. Adaptivnyy karantin [Adaptive quarantine]. *Den* [Day], May 4th (in Russian).

Zvernulyasia do Zelenskoho. Ternopil'ska oblada vystupyla proty evakuatsii v sanatorii Medobory ukrainsiv z Kytaiu [They turned up to Zelensky. Ternopil Oblast Council of Ukraine voted against evacuation in the sanatorium Medobori of Ukrainians in China], 2020. *Website nv.ua*. Available at: nv.ua/ukr/Ukraine/Politics/koronavirus-ukrajina-ternopilska-obrada-zvernulasya-dozelenskogo-novini-ukrajini-50071142.html [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Interviu Volodymyra Zelenskoho The New York Times [Interview by Volodymyr Zelensky The New York Times], 2020. *Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy* [Office of the Internet representative President of Ukraine], 19 December. Available at: president.gov.ua/news/intervyu-volodimira-zelenskoho-new-york-times-657-05 [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Kozhen shosti deputat VR zakhvoriv na koronavirus [Every sixth member of the Verkhovna Rada fell ill with coronavirus], 2020. *Slovo i dilo* [Word and deed]. Available at: slovo.idilo.ua/2020/11/12/novyna/polityka/kozhen-chosti-deputat-vr-zakhvoriv-koronavirus [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Korzun, Y., 2020. «Ze, otvet za bazar!». FOP-maydan prishel ko dvortsu «Ukraina», gde vystupaet «Kvartal 95» [«Ze, answer for the market!». FOP-Maidan came to the palace «Ukraine», where «Quarter 95» performs]. *Website strana.ua*. Available at: kiev.strana.ua/308162-fop-majdan-prishel-na-kontsert-kvartal-95.html [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Koronavirus: khvorykh vzhe ponad 80 tysiach [Coronavirus: sick as early as 80 thousand], 2020. *Website BBC News*. Available at: www.bbc.com/Ukrainian/news-54625918 [Accessed: 17.01. 2021] (in Ukrainian).

Korsunsky, S., 2020. Pandemiia strakhu [Pandemic to fear]. *Zerkalo nedeli* [Mirror of the week]. Available at: zn.ua/ukr/SOCIUM/pandemiya-strah-347883_.html [Accessed: 17.01. 2021] (in Ukrainian).

Koronavirus v Ukraini [Coronavirus in Ukraine], 2020. *Website minfin.com.ua*. Available at: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/ukraine/> [Accessed: 23.12. 2020] (in Ukrainian).

Kostin, I., 2020. Kovid vyihodnogo dnya [Kovid of the day off]. *Ezhenedelnik 2000* [Weekly 2000], No 40, 20–26 nov. Available at: 2000.ua/v-nomere/forum/puls/kovid-vyihodnogo-dna.htm [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Kudi podilisya groshi z COVID-fondu: Umanskiy rozpoviv Sokolovij [Kudy podilysia hroshi z COVID-fondu: Umanskyi rozpoviv Sokolovii v interv'iu], 2020. *Videohosting YouTube*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=9r2u7jgu1vA> [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Lubensky, A., 2020. Ukraine, COVID-19 «People, not understanding what was happening, spat on quarantine» [Ukrayna, COVID-19 «Liudy, ne ponymaia, chto proyskhodyt, pliunuly na karantyn»]. *Website ukraina.ru*. Available at: www.ukraina.ru/exclusive/20200611/1027963379.html [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Makiavelli, N., 2019. Gosudar. O voennom iskusstve [Sovereign. On the art of war]; [trans. with it.]. Moscow: AST, 392 p. (in Russian).

Marusya Zvirobii, 2020. Available at: t.me/marusyazvirobii/4006 [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Ministerstvo finansiv Ukrainy. Fond borotby z hostroiu respiratornoiu khvoroboiu COVID-19 [Ministry of Finance of Ukraine. Fund to fight against hostile respiratory disease COVID-19], 2020. *Website mof.gov.ua*. Available at: mof.gov.ua/uk/data_and_analytics_4333 [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Ogirenko, V., 2020. Strah i nenavist u Novykh Sanzhary [Fear and hatred in Novi Sanzhary]. *Website nv.ua*. Available at: www.nv.ua/ukr/ukraine/events/novi-sanzari-evakuaciya-ukrajinciv-z-kitayu-ta-uhanya-koronavirus-divitsya-online-novini-ukrajini-50070977.html [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

«Oppoplatforma» vozglavila reyting politicheskikh partiy, obognav «Slug naroda» – sotsopros [Oppoplatforma tops the rating of political parties, overtaking Servants of the People -poll.], 2020. *Website strana.ua*. Available at: strana.ua/news/309173-opzzh-sn-i-es-vozglavili-rejting-politicheskikh-partij.html. [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Podobriy, A., 2020. K chemu privedet oshibka Bankovoy s vesennim karantinom [What will the Bankova's mistake with the spring quarantine lead to]. *Sobyitiya nedeli* [Events of the week], No 50, Dec. 8 [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Po skorosti rasprostraneniya sovid-19 Ukraina ustupaet tolko chetyrem stranam Evropy [In terms of the spread of covid-19, Ukraine is second only to four European countries], 2020. *Ukrainska pravda* [Ukrainian truth]. Dec 19. Available at: www.pravda.com.ua/rus/news/2020/12/19/7277511/ [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Prezydentskiy reyting: Medvedchuk – u liderakh, yaka pidtrymka v Zelenskoho [Presidential rating: Medvedchuk is among the leaders, yak pidtrimka in Zelensky], 2020. *24 kanal* [24 channel]. Available at: news.24tv.ua/skilki_ukraintsiv_progolosuvali_bi_za_zelenskogo_zaraz_reyting_u13266108/ [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Prishchepa, Ya., 2020. V OON prokomentuvaly zavorushennia u Novykh Sanzharah [The UN commented on the twist at Novi Sanzhary]. *Suspilni novyny* [Public news]. Available at: www.suspilne.media/15645-v-on-prokomentuvali-zavrusenna-u-novih-sanzarah [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Riven bezrobittia v Ukraini [Unemployment rate in Ukraine], 2020. *Website minfin.com.ua*. Available at: www.index.minfin.com.ua/labour/unemploy/ [Accessed: 18.01. 2021] (in Ukrainian).

Rudenko, S., 2020. Kommentariy. Ukraina provalila podgotovku ko vtoroy volne koronavirusa [Commentary. Ukraine has failed preparations for the second wave of coronavirus]. *Website dw.com*. Available at: www.dw.com/ru/kommentarij-ukraina-provalila-podgotovku-ko-vtoroj-volne-koronavirusa/a-55673800 (in Russian).

Rudenko, S., 2020. There are not enough tests for coronavirus in Ukraine. How to fill the deficit. *Website dw.com*. Available at: dw.com/ru/v-ukraine-ne-hvataet-testov-na-koronavirus-kak-vopolnit-ih-deficit/a-55619573/ (in Russian).

Rudenko, S., 2020. Kommentariy: Zelenskiy zrya podelilsya s oligarhami iz-za koronavirusa [Commentary: Zelensky was wrong to share with the oligarchs because of the coronavirus]. *Website dw.com*. Available at: dw.com/

ru/Zelensky-in-vain-shared-with-the-oligarchs-because-of-coronavirus/a-52939088 (in Russian).

Samaeva, Y., 2020. Den pestsa [Arctic Fox Day]. *Zerkalo nedeli* [Mirror of the week]. March 23rd. Available at: www.zn.ua/finances/den-pesca-348357.html (in Russian).

Saint-Exupery, A. De, 2007. Citadel: [cb.: per. from fr.]. Moscow: AST: HRANITEL, 368 p. (in Russian).

Sidorenko, S., 2020. «Ne zabyit o tom, chto myi lyudi»: sobyitiya v Novykh Sanzharah glazami mirovykh SMI [«Do not forget that we are people»: events in Novye Sanzhary through the eyes of world media]. *Evropeyskaya pravda* [European truth], 21 Feb. Available at: www.evointegration.com.ua/rus/articles/2020/21/7106628 [Accessed: 18.01. 2021] (in Russian).

Strokan, S., 2020. Ukraine i hochetsya, i koletsya. Kiev proigryvaet bitvu s pandemiei, no pomoschi ot Moskvyi ne prinimaet [Ukraine both wants and injects. Kiev is pretending to fight the pandemic, but does not accept help from Moscow]. *Kommersant*, Dec 25. Available at: www.kommersant.ru/doc/4624938 (in Russian).

Tihy, F., 2020. Proryv ot Zelenskogo. Vlasti Ukrainy sshivayut stranu horoshimi dorogami [Breakthrough from Zelensky. The Ukrainian authorities are stitching the country with good roads]. *Website ukraina.ru*. Available at: ukraina.ru/exclusive/20210103/103016286.html [Accessed: 31.01.2021] (in Russian).

Ukrainskie vlasti proshivayut stranu horoshimi dorogami [The Ukrainian authorities are stitching the country with good roads]. *Website ukraina.ru*. Available at: ukraina.ru/exclusive/20210103/103016286.html [Accessed: 31.01.2021] (in Russian).

Chomu trapylys Novi Sanzhary – dumky ukraintsiv [What was the meal for Novi Sanzhary – Dumki Ukrainians], 2020. *Website BBC News*. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51583682> [Accessed: 23.01. 2021] (in Ukrainian).

Shergin, S., 2020. Svitovyi efekt pandemii: rozdumy v koronavirusnomu interieri [Holy effect of the pandemic: thoughts in the coronavirus Internet]. *Weekly 2000*. Available at: www.200ua/v-nomere/forum/hroniki-chumnogo-goda_forum/svitovii-efekt-pandemii-rozdumi-v-koronavirusnomu-interieri.htm [Accessed: 21.01. 2021] (in Russian).